

100 Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Ener Su, A (2023). "Ercüment Ekrem Talû'nun *Edebiyat Âlemi*'ne Yansıyan Anıları". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 252-271.

Aydan ENER SU*

Ercüment Ekrem Talû'nun *Edebiyat Âlemi*'ne Yansıyan Anıları **

Ercüment Ekrem Talû's Memoirs Reflected on the World of Literature

ÖZ

Modern Türk edebiyatının ilk yıllarından itibaren edebî hayatın şekillenmesinde, gelişmesinde büyük bir rol oynayan gazetecilik, pek çok edebî şahsiyetin edebî çalışmalarının yanı sıra gazetecilik faaliyetleriyle de ilgilenmelerini sağlamıştır. Özellikle Tanzimat dönemi sanatçıların çok yönlü kimliklerinin en önemli basamağını gazetecilik faaliyetleri oluşturmuş ve Tanzimat'la birlikte yeni edebî türlerin gelişmesinde ve yaygınlaşmasında gazetenin işlevi büyük olmuştur. Tanzimat neslinin zirve şahsiyetlerinden Rezaizâde Mahmut Ekrem'in oğlu olan Ercüment Ekrem Talû, çocukluk yıllarından itibaren edebiyat ve sanat camiasının önemli isimlerini yakından tanıma şansına sahip olmuştur. Babasının yalı ve konağında bir araya geldiği İsmail Safa, Tevfik Fikret, Rahmi Bey, Ahmet Rasim, Üstat-ı Azam, Nigâr Hanım, Süleyman Nazif, Mehmet Rauf, Halid Ziya, Manas Efendi ile ilgili anılarını *Edebiyat Âlemi* gazetesinin "Tanıdıklarım" köşesinde anlatmıştır. Bu çalışmada Ercüment Ekrem Talû'nun *Edebiyat Âlemi*'nin 12 Mayıs 1949 tarihli dördüncü sayısından itibaren on sayı devam eden anı yazıları değerlendirilmiştir. Yazar, ele aldığı şahsiyetlerle ilgili çeşitli akademik çalışmalarda temel bilgileri vermenin yanı sıra bu şahsiyetlerin bilinmeyen yönlerinin, hayatlarındaki önemli ayrıntıların ortaya çıkmasını, aydınların toplanma yerleri, bir araya geldiklerinde neler yaptıkları, konakların işlevi, gezinti yerleri hakkında bilgi edinilmesini sağlamıştır. Talû'nun anıları, hem anlattığı şahsiyetlerle ilgili biyografi ve edebiyat tarihi çalışmalarında hem de anı türünün gelişmesinde süreli yayınların rolünü göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ercüment Ekrem Talû, süreli yayın, *Edebiyat Âlemi*, konak hayatı, anı.

ABSTRACT

Journalism, which has played a major role in the shaping and development of literary life since the early years of modern Turkish literature, has enabled many literary figures to be interested in journalistic activities as well as their literary works. In particular, journalistic activities constituted the most important step in the multifaceted identities of the artists of the Tanzimat period, and the newspaper played a major role in the development and dissemination of new literary genres with the Tanzimat. Ercüment Ekrem Talû, the son of Rezaizâde Mahmut Ekrem, one of the peak figures of the Tanzimat generation, had the chance to get to know the important names of the literature and art community closely since his childhood. He told his memories of İsmail Safa, Tevfik Fikret, Rahmi Bey, Ahmet Rasim, Üstat-ı Azam, Nigâr Hanım, Süleyman Nazif, Mehmet Rauf, Halid Ziya, Manas Efendi, whom he met in his father's mansion and mansion, in the "Tanıdıklarım" column of *Edebiyat Âlemi* newspaper. In this study, Ercüment Ekrem Talû's memoirs, which continued for ten issues starting from the fourth issue of *Edebiyat Âlemi* dated May 12, 1949, were evaluated. In addition to providing basic information about the personalities in various academic studies, the author has provided information about the unknown aspects of these personalities, important details in their lives, the gathering places of intellectuals, what they did when they came together, the function of mansions, and promenades. Talû's memoirs are important both in terms of biographical and literary history studies on the personalities he describes and in terms of showing the role of periodicals in the development of the memoir genre.

Keywords: Ercüment Ekrem Talû, periodical publication, *Edebiyat Âlemi*, mansion life, memory.

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, aydanener@gmail.com

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 02.12.2023 Kabul Tarihi: 26.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1399203

1. Ercüment Ekrem Talû

Edebî şahsiyetlerin, gazetecilikle de ilgilenmeleri modern Türk edebiyatının ilk yıllarından itibaren gazeteciliğin edebî hayatın gelişmesinde, şekillenmesinde, büyük bir rol oynamasında etkili olmuştur. Özellikle Tanzimat dönemi aydınlarının birçoğu gazetecilikle uğraşmış, eserlerini, edebiyatla ilgili ilk yazılarını gazetelerde yayımlamış, böylelikle gazetecilikle edebiyat kaynaştırılmıştır. Mehmet Kaplan'ın "Romantik Büyük İhtiras ve İztıraplar Devri" (2004: 17) olarak nitelendirdiği Tanzimat'ın II. neslinden Recaizâde Mahmut Ekrem'in¹ oğlu olan Ercüment Ekrem Talû da, Ahmet Mithat Efendi ve Hüseyin Rahmi yolunu takip eden edebî şahsiyetlerden olup aynı zamanda bir gazetecidir ve romanlarını gazetelerde yayımlamıştır (Enginün, 2006: 446). Babasının Namık Kemal'e sevgisi nedeniyle Ahmet Kemal adını koyduğu, ailenin buna Ercüment'i eklediği (Karaca, 2005: 13) Ercüment Ekrem Talû'nun yazmaya heves etmesinde babasının İstinye'deki yalısında ve Beyoğlu Furuzağa'daki konağında Tefik Fikret, Halid Ziya, İsmail Safa'nın bir araya gelerek edebiyattan konuşmaları, yazdıkları eserleri birbirlerine okumaları ve Talû'nun da onların konuşmalarını dinlemesinin etkisi olmuştur. Recaizâde Mahmut Ekrem gibi dönemin ünlü şahsiyetlerinin konak ve yalıları yalnızca ikamet edilen bir yer olmamış sanat, edebiyat, ilim, siyaset, fikir sohbetlerinin yapıldığı önemli merkezler, eğitim yuvalarına dönüşmüştür. Handan İnci'nin de belirttiği gibi "ev, bir insanın ve kültürün kimlik kartı gibidir" (2003: 17). "İnsanların, yaşadıkları mekânlar ve kimlikleri arasında sıkı sıkıya bir bağ vardır. Çünkü onlar bu "mekân"dan/"ev"den dünyaya bakar ve etraflarında olup biten her şeye bu "mekân"daki donanımları nispetinde anlam vermeye çalışırlar."(Tüzer, 2007: 225). Dönemin konak ve yalıları da, edebî hayatın şekillenmesinin yanı sıra aile bireylerinin/çocuklarının kimliklerinin oluşmasında, bilgi birikimlerinin ve bakış açılarının zenginleşmesinde önemli rol oynamıştır. Konak kültürünü yaşayarak öğrenen, babasının edebiyat âleminin önemli simalarından biri olması sayesinde küçük yaşlardan itibaren edebî bir çevrede bulunan, edebiyat ve fikir âleminde ünlü şahsiyetleri tanıma imkânı elde eden Ercüment Ekrem Talû, henüz on iki² yaşındayken Samipaşazâde Sezai'nin *Sergüzeşt* romanının da etkisiyle yazdığı on beş sayfalık *Ahretlik* adlı eserini Tefik Fikret'e okumuş ve Tefik Fikret'in "bu çocukta cevher var" sözüyle o günden itibaren yazarlığı benimsemiştir. Yazar, yıllar sonra yazdığı *Evliya-yı Cedit* eserini de ilk olarak babasının dostu Süleyman Nazif'e okumuştur (Tonga, 2023: 42-43; M. Salahattin'den aktaran Dayanç, 2009: 76). Küçük yaşlardan itibaren yazma hevesiyle yetişen Talû, Ahmet Rasim'i tanıdıktan sonra gazeteciliği seçmiş ve basın dünyasında kendine önemli bir yer edinmiştir. M. Salahattin'in kendisiyle yaptığı röportajda gazeteciliği "iflâhî mümkün olmayan bir illet" olarak değerlendiren (Dayanç, 2009: 26-27) Talû, gazeteciliğe ilk defa 317 tarihinde İbnülhakkı Mehmet Tahir Bey'in *Çocuklara Mahsus Gazetesi*'nde yazı yazarak başlamış ve o tarihten itibaren (*Peyâm-ı Sabah* hariç) bütün İstanbul gazetelerine yazı yazdığını belirtmiştir (M. Salahattin'den aktaran Dayanç, 2009: 80). Uzun yıllar gazetecilik mesleğine emek harcayan Talû'nun yazdığı süreli yayınlardan bir kısmı *Kadın Dergisi*, *Alay*, *Diken*, *İnci*, *Dersâadet*, *Güleryüz*, *Yarın*, *Akbaba*, *Resimli Ay*, *Yedigün*, *Çocuklara Mahsus Gazete*, *Tercüman-ı Hakikat*, *Son Posta*, *Edebiyat Âlemi*, *Yarım Ay*, *Yeni Sabah*, *Vatan*, *Tan*, *Cumhuriyet*, *İkdam*, *Vakit*'tir (Karaca, 1993: 595-670). Millî Mücadele taraftarı Talû, mücadeleye destek olmak ve halka

¹ Recaizâde Mahmut Ekrem hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Parlatur, (2012b); Uçman, (2007).

² M. Salahattin'in kendisiyle yaptığı röportajda Ercüment Ekrem ilk eserini dokuz yaşında yazdığını belirtmiştir.

bunun gerekliliğini göstermek amacıyla 1920'de Aka Gündüz ile birlikte *Alay* adlı mizah gazetesini on iki sayı olarak yayımlamıştır (Ener Su, 2017: 69-70; Ener Su, 2022: 470-472). Ercüment Ekrem Talû, çeşitli süreli yayınlarda yazdığı yazılarında “Çekirge, Ebülmuvakkar, Ercüment Ekrem, Ek-Ta, E. E. T., Karga, Kertenkele, Kerbelâi, Kerbelâ, Meşhedi, Cin Ahmet, Torik Necmi, Evliyayı Cedit, Evliya, Ermel Talû, Ulat, Âşık, ” (Tarım, 1991: 245-246; Semih, 1993: 76; Aktaş, 2004a: 149; Yalçın, 2010: 969) müstearlarını kullanmıştır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra üç defa Matbuat Umum Müdürlüğü yapmış ve Atatürk'ün ilk Riyaseti Cumhur Başkâtibi (Türkiye'nin ilk Cumhurbaşkanı'nın Genel Sekreteri) (Yücebaş, 1957: 4; Kumsar, 2020a: 390) olan Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi* gazetesinin on sayısında yakından tanıma fırsatı elde ettiği, anılarındaki önemli simaları anlatmıştır. Anılarına değer veren Talû için geçmişi hatırlamak en büyük zevktir:

“- ... Hayatımın her devresi, âdetâ hafızamda tasnif edilmiş ciltler hâlinde yaşar. Bittabi bu meyanda âsûde geçen, bende tatlı hatıralar bırakan çocukluğum ve ilk gençliğime ait hatırat daha zindedir. Bazen bunları, bir sinema şeridi hâlinde gözümün önünden geçiririm. Fikret'in hodgâm ve müstehzi tebessümü, İsmail Safa'nın melûl nazarları, Süleyman Paşazâde Sami'nin hayran çehresi, Ali Ferruh'un toparlak yüzü, Ahmet Hikmet'in o zamana göre zarif kıyafeti ve daha böyle birçok âfil sîmâların bâriz hususiyetleri bende kendi mâzime karşı hicran uyandırır. Zaman olur ki hayalâta kapılır, bugün başkalarının yed-i tasarrufunda olan İstinye'deki yalıya hayalen gider, orada oturur ve birkaç saat çocukluğumu yaşarım. Bu benim en büyük zevkimdir.” (M. Salahattin'den aktaran Dayanç, 2009: 27).

Anı, yazarın başından geçen olayı, durumu, tanıdığı kişilerin özelliklerini topluma duyurmak, onlarla ilgili yaşantılarını anlatmak amacıyla başvurulan bir anlatım türüdür. Başlangıçta tezkire, seyahatname, biyografi gibi türlerin içinde yer alan, özyaşamöyküsü,³ günlük ve gezi türüyle benzerlikler gösteren anı, Tanzimat edebiyatıyla bağımsız bir tür olarak ele alınmaya başlamıştır. Geçmişi aydınlattığı için tarih, konuların zenginliği nedeniyle sosyoloji bilimi için önemli bir kaynak kabul edilen anılar aracılığıyla, “kişilerin özel hayatının anlatımından yola çıkarak dönemin toplumsal yapısı, ahlâk kuralları, aile hayatı, alışkanlıkları, eğlenceleri, gelenekleri, zevkleri hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Bu sebeple hatıralar çağına tanıklık eden, geçmiş ile bugün arasında köprü kuran önemli eserlerdir.” (Uluğlar, 2006: 15). Ercüment Ekrem Talû'nun *Edebiyat Âlemi*'nde yayımlanan anı dizisi sayesinde edebiyat ve sanat dünyasının edebiyat tarihlerinde, biyografilerinde yer almayan pek çok özellikleri hakkında bilgi edinilmiştir.

2. Edebiyat Âlemi Gazetesi

21 Nisan 1949 – 08 Aralık 1949 tarihleri arasında 34 sayı yayımlanan *Edebiyat Âlemi*⁴ haftalık içtimai, ahlaki, tarihî ve edebî bir gazetedir. Gazetenin sekizinci sayfasında sahiplerinin Semahat Savçın ve Sinan Omur, idare yerinin İstanbul Vilayet Konağı karşısında Sinan Matbaası numara 15, telefon numarasının 20159, abonelik ücretinin seneliği 750 kuruş, altı aylığının 375 kuruş olduğu belirtilmiştir. Gazetenin logosunda “Edebiyat” yeşil renkle ve büyük harfle, “Âlemi” ise edebiyat kelimesinin tam ortasında kırmızı renkle ve dünya şeklinin içinde yazılmıştır. Dünyanın üst kısmında yanan bir meşale vardır.

³ Özyaşamöyküsü hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Gökalp Alpaslan, (2016).

⁴ *Edebiyat Âlemi* gazetesinin 34 sayısı İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Koleksiyonu'ndan temin edilmiştir. Gazete hakkında bir yüksek lisans tezi yapılmıştır: Orul, (2010).

1. Resim: *Edebiyat Âlemi* gazetesinin ilk sayısının (21 Nisan 1949) logosu.

Gazetenin kapak sayfasının üst orta kısmına yerleştirilen bu logonun her iki tarafında her sayıda farklı olacak şekilde özlü sözlere yer verilmiştir. İlk sayının solunda ve sağında kırmızı bir çerçeve içinde arka planı sarı renkle vurgulanmış bir şekilde sırasıyla: “Hürriyeti nefsi için nasıl istiyorsa, düşmanları için de öyle istemeyen hürriyete lâyık değildir.”, “Hürriyet; ancak vazifenin ihtiraslara galip olduğu memleketlerde mümkündür.” sözlerine yer verilmiştir. Sekiz sayfadan oluşan gazetenin sayfaları genellikle beş sütuna bölünerek yazılar yayımlanmıştır.

Semahat Savçın gazetenin ilk sayısında yayımladığı “İlk Söz” başlıklı yazısında “Bugünkü neslin ruhunda gerçek sanat duygularıyla tohumlarını canlandırmak, aynı zamanda yaradılıştaki temiz hisleri olgunlaştırmak, samimi bir edebiyat ve sanat havası yaratmak” (1949: 1) amacıyla yayın hayatına başladıklarını belirtmiştir. Edebiyatı; zaman ve mekân mefhumlarına sığmayan ve her zerresinde bin bir zevk ve renk fişkırان gerçek bir sanat deryası olarak tanımlayan Savçın, gazetede geçmişin ve yayımlandığı dönemin seçkin örneklerine, memleketin en değerli ve kıymetli kalem sahiplerinin yazılarına, Batı edebiyatının önemli örneklerine yer vereceklerini de duyurmuştur.

Gazetede çeşitli nazım şekilleriyle yazılmış şiir ve hikâye örneklerine, edebî tahlillere, tiyatro tenkitlerine, edebiyatın diğer sanatlarla ilişkisine, edebî şahsiyetlerin basılmayan eserlerine, ihmal edilen değerlerimize, edebî kıymet ve şahsiyetlerimize, Fransız, İngiliz ve Arap edebiyatı eserlerinden çevirilere, son yayımlanan eserlerin tanıtılmasına, genç yazarların eserlerine, halk edebiyatına, felsefî konulara, okulları daha verimli hâle getirme önerilerine dair yazılar yayımlanmıştır. Dünyanın çeşitli milletlerine ait sözler ve bu sözlerin geçtiği metinlerle ilgili bilgi verilmiştir. İçeriğinin şekillenmesinde okurlarının düşüncelerini de önemseyen gazete bu konuyla ilgili okurlarından gazeteyi ne şekilde görmek istedikleri ve gazetenin eksiklikleri hakkında dönüş yapmalarını istemiştir.

Edebiyat Âlemi'nin dikkat çeken bir diğer özelliği ise “Büyük Edebî Musabakamız” başlığı altında düzenlediği yarışmadır. İlk sayıdan sekizinci sayıya kadar devam eden bu yarışmaya siyasi olmamak şartıyla şiir ve nesir yazılarıyla başvurulabilmiştir. Başvuru yapılırken her nüshada verilecek olan yarışma kuponlarından birisini yazıya eklemek gerekmiştir. Gazeteye gönderilen yazılar jüri tarafından öğrenim düzeylerine göre kendi kendini yetiştirenler- yüksek tahsil mensupları, liseliler ve ortaokul mensupları şeklinde üç gruba ayrılarak değerlendirilmiştir. Her gruptan ilk dörde giren okurlar aldıkları dereceye göre çeşitli şekillerde ödüllendirilmiştir. Bu yarışma hem gazetenin satışını artırıcı hem de genç nesli yazmaya teşvik edici bir etkinlik olmuştur. Gazetede D. E. imzalı “Bibliyografya Köşesi”, M. Tevfik Ararad'ın

“Dost Köşesi”, Celal Tahsin’in “Tiyatro Köşesi”, Faik Türkmen’in “Felsefe Köşesi”, Melike Öner ve Baha Doğramacı’nın yazdığı “Edebî Kıymetler ve Şahsiyetler Köşesi”, Kandemir’in yazdığı “İhmal Edilen Kıymetler”, Mahmut R. Gazimihal’in “Musiki Köşesi”, sekizinci sayfada “Müسابakamıza Gelen Yazılar” aralıklarla da olsa birden fazla sayıda yer alan temel yazı köşelerini oluşturmuştur.

3. Ercümet Ekrem Talû’nun *Edebiyat Âlemi*’ndeki Anı Yazıları

Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*’nin 12 Mayıs 1949 tarihinde yayımlanan dördüncü sayısından 21 Temmuz 1949 tarihli on dördüncü sayısına kadar devam eden “Tanıdıklarım” başlıklı yazı dizisinde her sayıda bir ismi ele alarak anılarını yazmıştır. Yazar, çocukluk ve ilk gençlik yıllarında İstinye’deki yalı ve Beyoğlu’nda Firuzaga’daki konaklarında babası Recaizâde Mahmut Ekrem’in etrafında bir araya gelen edebiyat ve sanat tarihimizin pek çok önemli ismini tanıma imkânı elde etmiştir. Talû, her birine ait hafızasında ve gönlünde kalan izleri *Edebiyat Âlemi* gazetesinde yazarak onları yâd etmek ve rahmetle anılmalarına vesile olmak istemiştir. Babasının dostluğunu kazanmanın, onun muhitine girebilmenin kolay olmadığını vurgulayan yazar, bahsedeceği babasının dostu olan şahsiyetlerin kendisi için de aynı kıymette olduğunu belirtmiştir.

12 Mayıs 1949 tarihinde gazetenin dördüncü sayısında “Tanıdıklarım” köşesinde İsmail Safa ile başladığı yazı dizisini 19 Mayıs 1949 tarihli beşinci sayıda Tevfik Fikret, 26 Mayıs 1949 tarihli altıncı sayıda Bestekâr Rahmi Bey, 2 Haziran 1949 tarihli yedinci sayıda Ahmet Rasim, 9 Haziran 1949 tarihli sekizinci sayıda Üstad-ı Azam, 16 Haziran 1949 tarihli dokuzuncu sayıda Nigâr Hanım, 23 Haziran 1949 tarihli onuncu sayıda Süleyman Nazif, 30 Haziran 1949 tarihli on birinci sayıda Mehmet Rauf, 14 Temmuz 1949 tarihli on üçüncü sayıda Halid Ziya Uşaklıgil, 21 Temmuz 1949 tarihli on dördüncü sayıda Manas Efendi’yi anlatarak tamamlamıştır. Yazarın bu anılarının bir kısmı gazetenin ilk sayfasının sağ alt köşesinde anlattığı kişilerin fotoğraflarıyla birlikte (yalnızca Manas Efendi’nin fotoğrafı yoktur) devamı ise gazetenin altıncı ya da yedinci sayfasında olacak şekilde yayımlanmıştır. Talû’nun, gazetenin bundan sonraki sayılarında ve on ikinci sayısında herhangi bir yazısına rastlanmamıştır. Yazarın gazetede ki anı yazılarının ikisi sanat, sekizi edebiyat camiasına ait isimlerle ilgilidir. Bu nedenle yazıları sanat âleminde şahsiyetlerle ilgili anıları ve edebî şahsiyetlerle ilgili anıları olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirilmiştir:

3.1 Sanat Âleminde Şahsiyetlerle İlgili Anıları

Bu bölümde Ercüment Ekrem Talû’nun *Edebiyat Âlemi* gazetesinin altıncı sayıda yayımlanan Bestekâr Rahmi Bey ve on dördüncü sayıda ele alınan Antuvan Manas Efendi ile ilgili anıları değerlendirilmiştir.

3.1.1. Bestekâr Rahmi Bey

Ercüment Ekrem Talû, 26 Mayıs 1949 tarihli altıncı sayıda Bestekâr Rahmi Bey⁵ ile ilgili anılarını anlatmıştır. Yazar, babasının öğrencisi olması vesilesiyle tanıdığı Rahmi Bey hakkında kısa tanıtıcı bir bilgi verdikten sonra onun fizikî özellikleri ve siyasî görevlerine değinmiştir. Recaizâde Mahmut Ekrem’in Mekteb-i Mülkiye’den öğrencisi olan Türk musikisi bestekârı Rahmi Bey, edebiyat alanındaki başarısıyla hocasının dikkatini çekmeyi başarmış bir isimdir. Küçük yaşlardan itibaren musikiye de ilgi duyan Rahmi Bey, yazın her cuma Recaizâde

⁵ Bestekâr Rahmi Bey hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Özcan, (2007); İnal, (2002).

Mahmut Ekrem'in İstinye'deki yalısında Tevfik Fikret, Ali Ekrem, İsmail Safa gibi edebî şahsiyetlerle bir araya gelir, onların edebî sohbetlerini dinlemiş ve hocasının ricası üzerine nısfiyesi ile onlara musiki ziyafeti çekmiştir. Talû, kısacık boylu, ince kara bıyıklı tombul bir genç olan Rahmi Bey'in ahlâkının güzelliğinin yüzüne yansıdığını belirtmiştir.

Ercüment Ekrem Talû, babasının birçok güftesinin Rahmi Bey tarafından çeşitli makamlarda bestelendiğini ve her bestenin bir şaheser olduğunu, güftenin şiirine nüfuz ederek ona ses verdiğini anlatmış, Hacı Arif Bey'den sonra onun gibi bir bestekâr gelmediği konusunda herkesin hemfikir olduğunu ifade etmiştir:

“Üstad Ekrem'in: “Gül hazin, sünbül perişan, bağ u zarın şevki yok...” mısraıyla başlayan meşhur şarkısına yine o meşhur besteyi yapıp ilk defa bizim evde okuduğu gün kemani Tatyos ta orada idi. Rahmi Bey'in ellerine, ayaklarına sarılarak nasıl yüzünü gözünü sürdüğü hâlâ hatırımdadır. Yine babamın: “Gel bu sevdadan hemen vazgeç gönül!...” şarkısına İsfahan'dan yaptığı bestenin de Tevfik Fikret üzerinde bıraktığı tesiri asla unutamam. Onu huşu ile dinlerken, büyük şairin gözleri dolu dolu olmuş, dudakları titremiş, alnı, şakakları heyecandan terlemişti.” (Talû, 26/05/1949: 7).

Rahmi Bey'in *Servet-i Fünûn*'da yayımlanan, güftelerini kendisinin düzenlediği şarkıları da mevcuttur. Talû, takdirlere, hayranlıklara mahcubiyetle karşılık veren Rahmi Bey'in, dâhiyane bir sanata sahip olduğunun bilincinde olmasına rağmen tevazuundan bir şey kaybetmediğini vurgulamıştır.

Ercüment Ekrem Talû, Rahmi Bey'i anlatırken babasının bir âdetinden de bahsetmiştir. Recaiâde Mahmut Ekrem, yatıya kalan misafirlerini akşam yemeğinden önce, bir bahane ile kısa bir süre yalnız bırakır, haremine çekilirmiş. Böylelikle kendi huzurunda çekindikleri için içki içemeyenlerin, demlenmelerine imkân tanımış. Rahmi Bey'in de bu ikrama ilgi duyanlardan biri olduğu, kemani Tatyos, şair Mustafa Reşit Bey gibi hoşsohbet kimselerin kendisine eşlik ederek ev sahibinin ince düşünceliliğini övdükleri vurgulanmıştır.

Yalıdaki bu eğlenceli, hoşsohbet ortam bir süre sonra sona ermiştir. Recaiâde ve ailesi İstanbul'a taşındıktan ve Nejat öldükten sonra Recaiâde Mahmut Ekrem'in kolu kanadı kırılmış, artık kimseyle görüşmez olmuştur. Bir matemhaneye dönen evlerine yalnızca Fikret arada sırada gelir, üstadının elemine ortak olurmuş. Bu süreçte Rahmi Bey'i hiç görmeyen Ercüment Ekrem Talû, babasının ölümünden sonra bir yaz günü Erenköy'de karşılaştıkları Rahmi Bey'le yeniden görüşmeye başlamıştır. Hâlâ şarkılar besteleyen, şaheserler yaratan Rahmi Bey artık ney ve nısfıye üflememektedir. Bazı geceler, Talû'nun dostu musikinin büyük değerlerinden olan ve genç yaşta dil kanserinden vefat eden Mahmut Celalettin'in paşazâdesi Ziya'nın evinde toplanıp, fasıl düzenlerlermiş. Rahmi Bey bu toplantılardan döndükleri bir gece Talû'nun evinin bahçesinde Ekrem'in “Gül hazin...” şiirini bir mersiye gibi okumuş ve o gece ikilinin son görüşmeleri olmuştur. Ercüment Ekrem, Ankara'da olduğu bir dönemde Rahmi Bey'in ölümünü duymuştur.

Ercüment Ekrem Talû, okuyup yazmanın yanı sıra musikiye de ilgi duyan, musiki bilgisine sahip ve iyi piyano çalan biridir. Bunda babası ile bir araya gelen Bestekâr Rahmi Bey'in de etkisinin olduğu düşünülebilir.

3.1.2. Antuvan Manas Efendi

Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*'nin 21 Temmuz 1949 tarihli on dördüncü sayısında Katolik Ermeni olan Antuvan Manas Efendi⁶'yi anlatmıştır. Talû'ya göre on dokuzuncu yüzyıl Osmanlı camiasında önemli bir yer edinen bu zât, gerçek anlamda bir şair ya da edip değildir. Ancak keskin zekâsı, dürüstlüğü, Türkçeden başka, Arapça, Farsça ve Fransızcaya hâkimiyeti çağdaşları arasında ön plana çıkmasını sağlamış, sözlü edebiyatla ilgili heccav tarafının olması onun da "Tanıdıklarım" köşesinde anılmasına vesile olmuştur. Dış görünüşü, davranışları, açık ve düzgün İstanbul Türkçesi ile dönemin Müslüman devlet adamlarından farklılık göstermeyen Manas Efendi, Namık Kemal'in, Recaizâde Mahmut Ekrem'in, Münif Paşa'nın rüştiye öğrenimlerini gördükleri Mekteb-i İrfan'da öğrenim görmüştür. Talû, bu okulun bir tür memur fidanlığı olduğunu, Manas Efendi'nin de bu okuldan sonra İstanbul'daki çeşitli okullarda öğrenim gördüğünü ve devlet memuru olduğunu belirtmiştir. Ercüment Ekrem, İstinye'deki yalılarına komşu olan Manas Efendi'yi Kanlıca Belediye dairesi müdürü olduğu dönemde tanımıştır. Talû'nun annesi Güzide Hanım, Manas Efendi'nin iyi bir tabiata sahip olan eşi Katerin Hanım'la iyi anlaşmıştır.

Ercüment Ekrem, Manas Efendi'nin tok sözlü, bir nükteye bin mevkii feda eden bir adam olduğunu, bazen bir tek kelimesiyle çam değil, bütün ormanı, dağı devirdiğini, dilinin belasını çektiğini belirtmiştir. Büyük küçük herkesten saygı gören Manas Efendi, bir ramazan akşamı Sadrazam Büyük Reşit Paşa'nın Balta Limanı'ndaki yalısına iftara gitmiş ve yemek sonrası getirilen çilek hakkında sadrazamın her söylediğini onaylayan devlet adamlarını hiç çekinmeden hicvetmiştir:

“-Bilmem, dedi, efendilerim çileği nasıl severler? Ben onu sade yemeği tercih ederim. Bu suretle taamını, lezzetini, rayihasını daha iyi duyarım.

-Misafirler hep bir ağızdan, sadrazamı teyit ettiler: -Hakkı âliniz var, efendimiz sadesi hakikaten leziz olur!

Paşa:-Amma, dedi; şeker de çileğe yakışmaz değil...

-Öyle efendimiz! Şekerlisinin de tadı başkadır.

-Bendeniz tuzla da tecrübe ettim.

-Enfes olur, efendimiz!

-Karabiberle de fena olmuyor...

-Bilâkis efendimiz! Biberin rayihası çileğin de rayihasını inzımam edince...

Manas Efendi'nin tâ uçta ağız açmadan, hayretle bakındığını gören Reşit Paşa sorar:-Manas Efendi! Siz bir şey buyurmuyorsunuz?

-Ne diyeyim, efendim? Bakıyorum. Burada bir şey değil amma meclisi hâs vükelâda da müzakereler bu minval üzere cereyan ediyorsa vay bizim hâlimize!" (Talû, 21/7/1949:7).

Talû, Manas Efendi'nin dostlarının yanlışlarını da söylemekten çekinmeyen bir kişi olduğunu da mektep ve kalem arkadaşı olan Münif Paşa ile aralarında yaşanan bir olay ile anlatmıştır. Maarif Nazırı ve vezir olan arkadaşını ziyarete giden Manas Efendi, oradakilere tanıtılırken dili uğruna belaya uğradığının belirtilmesi üzerine zararının sadece kendisine olduğunu, bir başkasına zarar vermediğini çekinmeden söylemiştir:

⁶Antuvan Manas Efendi'nin resmî görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Memiş, (2020: 63, 71, 74, 75).

“-Manas Efendi benim kadim dostum, mektep ve kalem arkadaşımıdır. Ben, min gayri liyakat terakki ve tefeyyüz eyledim. Nazır ve vezir oldum. Kendileri bendenizden daha lâıyk iken, dilinin belasına uğradı ve saffi nealde kaldılar.

...Manas Efendi derhal atılır: -Evet dedi. Paşa hazretleri pek doğru buyuruyorlar: Kulunuz durmadan söyledim, belasını kendim çekiyorum. Efendilerim hep sustunuz, belasını memleket çekiyor!” (Talû, 21/7/1949:7).

Kanlıca Belediye Dairesi Müdürlüğü görevinde bulunan Manas Efendi'nin ölüm döşeginde papaz getirmek isteyen eşine, kendisini yaratan Allah'ın huzuruna çıkmak için kılavuza ihtiyacı olmadığı ve vicdanının yolu bulacağını söylediği belirtilmiştir.

3.2. Edebî Şahsiyetlerle İlgili Anıları

Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*'nin “Tanıdıklarım” köşesinde edebî şahsiyetlerden İsmail Safa, Tevfik Fikret, Ahmet Rasim, Abdülhak Hâmit Tarhan, Nigâr Binti Osman, Süleyman Nazif, Mehmet Rauf ve Halid Ziya Uşaklıgil ile ilgili anılarını yazmıştır.

3. 2. 1. İsmail Safa

Ercüment Ekrem Talû, 12 Mayıs 1949 tarihinde gazetenin dördüncü sayısında “Tanıdıklarım” köşesinde İsmail Safa⁷ ile ilgili anılarını yazmıştır. Genç yaşta ölen İsmail Safa'nın ortadan azıcık kısa boyunu, narin vücudunu, altın sarısı sakalını, derin bakışlı daima hüzünlü bakan açık mavi gözlerini ve Darüşşafaka'nın sıcaklığının bile onu şefkate doyuramadığını, yetimliğini, hassaslığını, sevmek ve sevilmek için yaratıldığını, genç eşini ve çocuklarını bir gün bile ayrı kalsa özleyecek kadar çok sevdiğini, her şeyde ve her yerde iyilik ve güzellik gördüğünü, tabiatı sevdiğini anlatmıştır. Talû, Safa'nın gönlünün tatmin edilmemiş olmasına örnek olarak bir yaz gecesi yalılarında yatılı olarak kaldığında yaşanan bir olayı anlatmıştır. İsmail Safa'nın Ekrem'in yalısında olduğu bir gece Şura-yı Devlet memurlarından, şair ve bestekâr Rahmi Bey de orada imiş. Mısırlı prenseslerden birinin eşi olan Nedim Bey'in de gelmesiyle yalının balkonunda fasıl başlamış ve bu fasıl İsmail Safa'yı hüzünlendirmiştir:

“Yalının boğaza nazır selamlık balkonunda hafiften bir fasıl başladı. Rahmi Bey bir taksim yaptı. Arkasından, Nedim Bey bu nefis şarkıyı tutturdı. Birdenbire bir hıçkırma işitildi. Pardösüsüne bürünmüş köşede oturan Safa Bey ağlıyordu... Hassas şairin bu teessürüne oradakiler hürmet edip bir müddet sustular. Yalnız, hatırlarım: O ana kadar bu harikulade güftenin failini tanımayan Nedim Bey, yaşça hayli büyük olduğu hâlde, giderken İsmail Safa'nın elini öpmekte ısrar etti idi.” (Talû, 12/05/1949: 7).

Şairin bedbahtlığını, hassaslığını bir anıyla vurgulayan Talû, İsmail Safa'nın kendi öğrenimi üzerindeki etkisine de değinmiştir. Ağabeyi Nejad'a ve ona vezin ve kafiye mefhumlarını ilk anlatanın ve öğretenin İsmail Safa olduğunu, her kelimesi aynı kafiyede tuhaf cümleler düzenleyerek ezberlettiğini, başlıca aruz kalıplarını da kendi düzenlediği mısralarla öğrettiğini belirtmiştir. Bu bilgiler İsmail Safa'nın öğretici kimliği ve Ercüment Ekrem Talû'nun eğitiminin temeli hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir.

Talû, çok naif olan İsmail Safa'nın yaz kış üst üste giyinmesiyle ilgili mizahi bir anısını da anlatmıştır. İsmail Safa'ya takılmayı seven Tevfik Fikret'in, onu yafa portakalına benzettiğini belirtmiştir:

⁷ İsmail Safa ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız Karaca, (1990); Ercilasun, (2004a).

“Hasta göğsünü korumak için yaz kış üst üste giyinir, hava cereyanlarından kaçınırdı. Yine bir gece Tevfik Fikret’le beraber bizim yalıda kalmışlar, aynı odada yatmışlardı. Ertesi günü Fikret, Safa’dan bahsederken gülerken: -Yafa portakalı gibi, demişti. Tüy kabası kabuğu soyulduktan sonra içinden ufacak bir şey çıkıverdi.” (Talû, 12/05/1949: 7).

Yazar, Abdülhamid’in emriyle Sivas’a gönderilen, sürgüne sebep olan hadiseye katılanların içerisinde nefye en az layık olanın İsmail Safa’nın olduğu, Sivas’ın iklimi, evlât ve eşinin hasretiyle gurbet elde vefat ettiği bilgisiyle yazısına son vermiştir.

3.2.2. Tevfik Fikret

Ercümen Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*’nin 19 Mayıs 1949 tarihli beşinci sayısında Tevfik Fikret’i⁸ anlatmıştır. Sabahın oldukça erken bir vaktinde İstinye’deki yalılarına geldiği bir gün Tevfik Fikret’le ilk kez karşılaştığını ifade eden Talû, Fikret’in fizikî tasvirini yaptıktan sonra onun cana yakınlığı, gülümseyerek, samimi bir şekilde kendine yaklaşmasıyla kısa sürede dost olduklarından bahsetmiştir. Ercümen Ekrem’e okula gidip gitmediğine, neleri okuduğuna dair sorular soran Tevfik Fikret, Talû’nun o günlerde İran şairi Sadi’nin *Gülistan*’ını okuduğunu öğrenince Farsçaya hevesi olan bu gence Firdevsi’nin *Şehname*’sinden içinde “Ercümen” kelimesi bulunan bir kıta öğretmiştir ve Ercümen Ekrem o gün öğrendiği bu dört mısrayı hâlâ hatırlamakta olduğunu belirtmiştir. Yazarın bu anısından hareketle Tevfik Fikret’in Firdevsi’nin *Şehname*’sini ezbere bildiği tespit edilmiştir.

Babasının Mekteb-i Sultani’den öğrencisi olduğunu öğrendiği Tevfik Fikret’in sıklaşan ziyaretleriyle dostluklarının ilerlediğini, hocalarının muhabbet ve hürmetini kazanan bu şahsiyeti pek sevimli bulduğunu, kısa sürede ona ısındığını anlatmıştır. O dönemler daima güler yüzlü olan Tevfik Fikret, şişmanlığına rağmen sade ve zarif giyinişiyle, boyun bağından elbisesine, ayakkabısına kadar uyum içinde oluşuyla, konuşmasının zarifliğiyle, ifadesindeki yarı alaycı eda ve kahkahalarıyla Ercümen Ekrem’in hafızasında yer etmiştir. Ercümen Ekrem’in, hocası Recaiâde Mahmut Ekrem’e son derece mütevazı; ancak başkalarına biraz kibirli davrandığını düşündüğü Tevfik Fikret’in, Servet-i Fünun yıllarında mizacındaki değişiklik de dikkatini çekmiştir. Titiz ve hırçın birine dönüşen Tevfik Fikret, sürekli bir şikâyet ve sızlanma hâindedir. Babasının, öğrencisini sakinleştirip yüzünü güldürmesiyle kapanan mesele bir gün kapanmamış ve Servet-i Fünuncular ikiye bölünmüştür:

“Ayrılıp ta kısmen Baba Tahir’in (*Malûmat*’ına) geçenleri Fikret düpedüz istiskal etmişti. Haklı mı idi? Haksız mı? Bu perakende hatıralar bu cihetin münakaşasına müsait değildir. Şu var ki Tevfik Fikret daha düne kadar arkadaşlık ettiği onları hicvetti...”

Ayn Nadir hakaret gördü gitti

Ha Nâzım başka hikmet gördü gitti

Hela Tâhir Bey’in ahvali malûm:

O, Tâhirlle Karâbet gördü gitti

Bu hicviye onlarla Tevfik Fikret’in arasında tâ Meşrutiyet’e kadar süren bir dargınlığa sebep oldu.” (Talû, 19/05/1949: 7).

Servet-i Fünun kapandıktan sonra Rumelihisarı’ndaki babasının yalısında inzivaya çekilen Tevfik Fikret, Abdülhamid’in istibdadını hedef alan ve ses getiren manzumelerinin çoğunu

⁸ Tevfik Fikret ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: bakınız Kaplan, (2004); Akyüz, (1947); Parlatur, (2012a); Parlatur, (2000); Bölükbaşı, (2005); Karaveli, (2005); Sertel, (1946); Ercilasun, (2004e); Sertel, (2006).

burada yazmıştır. Bu süreçte neredeyse hiç kimseye görüşmeyen şairin iletişimini koparmadığı ve sık sık ziyaret ettiği kişi hocası Recaiâde Mahmut Ekrem'dir. Ercüment Ekrem, Tevfik Fikret'in bu süreçteki ruh hâlinin çok sağlıklı olmadığını, şeker hastalığının da etkisiyle hırçınlığının, alınganlığının arttığını, her şeyden şüphe duyar hâle geldiğini şairin "Sis" şiirinden bir beyitle de örneklendirerek ifade etmiştir:

"Hırçınlığı büsbütün artmıştı... Aynı zamanda pek de alıngan olmuştu. Ufacık bir hareketten, bir ihmalden, hoşuna gitmeyen bir sözden o saat rencide oluyor ve bunu belli ediyordu. Nazarında herkes az çok şaibeliydi. Ölüler bile...

Milyonla barındırdığın ecsat arasından,

Kaç nâsiye vardır çıkacak pâk ve dirahşân?

Hasta idi, şüphesiz. Şeker hastalığı onun benliğini sinsi sinsi kemiriyordu. Önce asabı, sonra ciğerleri bu illetin zebunu oldu." (Talû, 19/05/1949: 7).

Çok sevdiği Mekteb-i Sultani'den uzaklaştırılmasıyla hayata tamamen küsen Tevfik Fikret, planlarını kendisinin çizdiği ve yapısında bir ırgat gibi çalıştığı Aşçıyan'da verem mikrobuna yenik düşmüştür. Ercüment Ekrem, Tevfik Fikret'in öldüğü 19 Ağustos 1915 tarihine dikkat çekmiş ve Abdülhamid'in cülûs gününün de ağustosun on dokuzuna rastlamasını garip bir tesadüf olarak yorumlamıştır:

"19 Ağustos... Bu tarih dikkate şayandır, çünkü Abdülhamid'in cülûs günü de böyle ağustosun on dokuzuna rastlar. Hürriyetin en büyük âşığı Tevfik Fikret'in, hürriyetin en büyük düşmanı bir padişahın cülûs gününde ölmesi garip bir tesadüf sayılmaz mı?" (Talû, 19/05/1949: 7).

3.2.3. Ahmet Rasim

Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*'nin 2 Haziran 1949 tarihli yedinci sayısında Ahmet Rasim⁹ ile ilgili anılarını yazmıştır. Talû'nun Ahmet Rasim ile dostluğunun başlangıcı diğer şahsiyetlerden farklı olmuştur. Ahmet Rasim, Muallim Naci mektebine ilgi duyan isimlerden biri olduğu için Recaiâde Mahmut Ekrem'in konağına gitmezmiş. Talû, Ahmet Rasim'in Recaiâde Mahmut Ekrem'in edebî kudretine inanmış, ona karşı daima hürmetkâr davranmış olsa da Edebiyat-ı Cedide hareketinin dışında kalan ve onlarla alay eden bir isim olduğunu vurgulamıştır. Ahmet Rasim'in *Malûmat*'taki yazılarını takip eden ve onları zevkle okuyan Talû, hiçbir zaman neşredilmeyecek olduğunu düşündüğü ilk yazı denemelerinde onları taklit ettiğini, Edebiyat-ı Cedide'nin iddialı lisan ve üslûbundan ziyade Ahmet Rasim'in sade, canlı ve güzel ifadesinin onu daha çok cezbedtiğini itiraf etmiştir. Ercüment Ekrem, matbuata girmeye karar verdiği zaman da gıyaben tanıdığı Ahmet Rasim'in yol göstericiliğine ihtiyaç duymuş, Kitapçı Arakel Efendi'den aracılık etmesini istemiştir. Arakel Efendi, aracılığı kabul etmeyince Talû, kitapçıda Ahmet Rasim'e rastladığı bir gün hâlini arz etmiş, bir hafta sonra da Ahmet Rasim'in meclisine ve *İkdâm* gazetesine dâhil olmuştur. Ahmet Rasim, himayesine aldığı Ercüment Ekrem'in yazı faaliyetlerini yakından takip eder, tercümelerini okur, yanlışlarını nezaketle gösterir ve onu her konuda aydınlatır. Talû, içki sofrasının âdabını dahi ondan öğrendiğini belirtmiş ve Ahmet Rasim'in içki sofrasındaki hiçbir mezeye dokunmadan içtiğini anlatmıştır:

"Bir akşam Kadıköyünde, vefakâr dostu Mardikin meyhanesinde karşı karşıya demlendiğimiz esnada, bir bira ısmarlayıp getirttiği mezelerden hiç birine neden el sürmediğini sormuştum. Gülerek şu cevabı vermişti: -Hani ya, senin Edebiyatı Cedidecilerin bir kafiye davası vardır.

⁹ Ahmet Rasim hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Aktaş, (2004b); Okay, (2004); Gökman, (1989).

Kafiyenin göz için değil kulak için olduğunu söylerler. Mezeler aksinedir: Bunlar da damak için değil, göz içindir!" (Talû, 2/6/1949: 7).

Ercüment Ekrem'e göre Ahmet Rasim'in musikiye yeteneği, edebiyata olan yeteneğinden daha üstündür. Yazar, alaturka musikinin çok bilgili ve becerikli üstatlarından biri olarak gördüğü Ahmet Rasim'in bestelediği şarkılarda güfte ile birleşen duygu derinliği olduğunu, Ahmet Rasim'in bunları haftalarca tasarladığını ve hoşlandığı bir mecliste ortaya çıkardığını belirtmiştir.

Talû, Ahmet Rasim'in ahbablarının orta halli ve basit insanlar olduğunu, sevgi ve saygının en sağlam bağlarıyla ona bağlandıklarını, Ahmet Rasim'in Heybeliada'daki ıssız mezarının tek tük ziyaretçilerinin bu vefalı dostları olduğunu ifade etmiştir.

3.2.4. Üstad-ı Azam (Abdülhak Hâmit Tarhan)

Ercüment Ekrem Talû, 9 Haziran 1949 tarihli sekizinci sayıda Üstad-ı Azam Abdülhak Hâmit Tarhan¹⁰ ile ilgili anılarını yazmıştır. Talû'nun Abdülhak Hâmit Tarhan ile tanışması, babası Recaizâde Mahmut Ekrem ile Kâğıthane tepesine doğru yürüdükleri bir bahar gününe rastlamıştır. Talû'nun ağabeyi Nejad'ın ölümünün ardından, Recaizâde Mahmut Ekrem, evladının acısını avutmak için küçük oğlu Ercüment'i yanına alarak kır gezilerine çıkar, baba-oğul sessiz bir şekilde yürürlermiş. Bu gezintilerden birinde arkalarından gelen bir fayton dört beş metre önlerinde durmuş ve çok zarif giyinmiş, orta boylu, gözünde tek gözlük taşıyan, sivrice sakallı bir zat kendilerine yaklaşmıştır. Talû, babası Recaizâde Mahmut Ekrem'in bu kişiyi görür görmez "Hâmit, Hâmit perişan oldum, Nejad'ım elden gitti" diye ağlamaya başladığını belirtmiştir. Abdülhak Hâmit, Nejad'ın ölümünü duyduğu zaman Recaizâde Mahmut Ekrem'e mektup yazmış, Londra'dan izinli geldiği süreçte onu ziyaret etmeyi planlamakta imiş. İki dost arabaya doğru konuşarak ilerlemiş ve arabanın yanına geldiklerinde Abdülhak Hâmit, eşi Nelli Hanım'ı kardeşim ve üstadım dediği Recaizâde Mahmut Ekrem ile tanıştırmıştır. Nelli Hanım'ın sorusu üzerine Ercüment Ekrem Talû da kendilerine tanıtılmıştır. Bir süre sonra Abdülhak Hâmit ve eşinin yanından ayrılan baba ve oğul arasında geçen konuşmada Talû, bu kişinin şair Abdülhak Hâmit Tarhan olduğunu öğrenmiştir. Şairi babasının kütüphanesinden okuduğu *Tarık bin Zeyyad* adlı eserinden tanıyan Talû, Tarık'ın Kral Rodrigin sarayındaki hitabesinden çok etkilenmiş ve bu eserin sanatçısıyla tanışma imkânı elde ettiği için çok mutlu olmuş, eve dönüşte bu mutluluğunu annesiyle paylaşmıştır.

Ercüment Ekrem Talû, Abdülhak Hâmit Bey'i Meşrutiyet'e kadar göremese de onun bütün eserlerini okumuş, şairi âzam unvanını hak eden bu büyük şahsiyetin sanat kudretinin inceliğini kavramıştır. Talû, hakkında çok şey bildiği Abdülhak Hâmit Tarhan ve babasının büyük müşitleri Namık Kemal'in hatırasına minnet ve hürmetin kendilerini manevî olarak birleştirdiğini, bazen Abdülhak Hâmit'in ufak tefek dikkatsizliklerinin Recaizâde Mahmut Ekrem'i kızdırdığını ve ona ağır mektuplar, tenkitler yazmasına, tekdire benzeyen hitaplarda bulunmasına neden olduğunu bütün bunlara rağmen Abdülhak Hâmit'in kendinden üstün gördüğü, "üstad-ı mukteda" tanıdığı Recaizâde Mahmut Ekrem'e sevgisinde bir değişiklik olmadığını vurgulamıştır. Talû, Abdülhak Hâmit'in bu tevazuunu onun bütün kusurlarını unutturacak bir ruh asaletine sahip olduğunun göstergesi olarak yorumlamıştır. Ercüment Ekrem Talû, 1913'te babası Recaizâde Mahmut Ekrem'i kaybetmiş ve bu kaybın Hâmit'i de derinden

¹⁰ Abdülhak Hâmit Tarhan hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Safi, (2006a); Safi, (2006); Parlatur, (2014); Parlatur, (2004); Tuğluk, (2020).

etkilediğine şahit olmuştur. Recaizâde Mahmut Ekrem'in ölüm yıl dönümünde Küçüksu'daki mezarını ziyarete giden anne-oğul, Abdülhak Hâmit Bey'i Recaizâde Mahmut Ekrem'in mezarının başında ağlarken bulmuş ve bu dostluğun ne kadar değerli olduğunu anlamışlardır:

“Ölümünün yıl dönümüne rastlayan soğuk bir günde, rahmetli anacığımınla beraber, babamın Küçüksu'daki mezarını ziyarete gitmiştik. Abdülhak Hâmit Bey'i orada bulduk. Bizden önce gelmiş, taşının üstüne oturmuş, sessiz sessiz ağlıyordu. Bu türlü dostluk şimdi nerede var? Ve bunu ben nasıl unutabilirim?”(Talû, 9/6/1949: 7).

3.2.5. Nigâr Hanım (Nigâr Binti Osman)

Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*'nin 16 Haziran 1949 tarihli dokuzuncu sayısında Nigâr Hanım¹¹ ile ilgili anılarını anlatmıştır. On dokuz ve yirminci asırların seçkin kadın simalarından ve hisli şairlerinden Nigâr Binti Osman Hanım, Tuna kıyılarında doğup Marmara sularında hayatına son veren Osman Paşa'nın kızıdır. Talû, yazısına şair Nigâr Hanım'ın babasının hayatına son vermesiyle başlamıştır:

“Bir yaz günü... Büyükada'da, Macar Osman Paşa ismiyle tanınmış ferik rütbesinde bir zatın, sırtında üniformasıyla, tıpkı düşman saflarına karşı koyuyormuş gibi kumsaldan açık denize doğru soğukkanlılıkla yürüyerek dalgalar arasında kaybolduğunu işittik. Bu harekete sebep ne idi? Herhalde büyük bir teessürün neden ileri geldiği anlaşılmadı, gitti...”(Talû, 16/06/1949: 1).

Ercüment Ekrem Talû, şair Nigâr Hanım'ı zerafetin cazibeyle birleştiği, doğu ve batının terbiye ve irfanının eklendiği bir manevî değer olarak nitelendirmiştir. Dönemin âdetlerine uygun bir şekilde küçük yaşlarda evlendirilen, üç erkek çocuk sahibi Nigâr Hanım mutlu olamayınca eşinden ayrılmış, anne ve babasını kaybedince bütün ömrünü üç evladına adanmış ve onları en iyi şekilde yetiştirmiş bir annedir. Talû, Nigâr Hanım'ı, babası Recaizâde Mahmut Ekrem ve ağabeyi Nejat ile birlikte Boğaziçi'nde Rumelihisarı'nda ahşap, ufak bir yalıda ziyaret etmiş ve hanımefendiyle tanışıklığı böyle başlamıştır. Bu ziyarette Nigâr Hanım'ın okuduğu şiirleri dinleme fırsatı elde eden Talû, şairin tatlı ve heyecanlı sesinin hâlâ kulaklarından gitmediğini belirtmiştir. Ercüment Ekrem Talû, Boğaziçi'nin eşsiz güzelliğini, yaz günlerinde Küçüksu'ya ve Göksu'ya gitmenin hazzını, Göksu deresinin cuma ve pazar günleri kibar ve mütevazı kimselerin gezinti yeri olduğunu hatırlattıktan sonra Nigâr Hanım'ın da bu gezintilere dâhil olduğunu, kendisinin sandalı görüldüğü zaman diğer bütün kayık ve sandallardakilerin bakışını o tarafa yönelttiğini, birbirlerine Nigâr Hanım'ı gösterdiklerini anlatmıştır. Güzelliği, kibarlığı ve zarıflığıyla dikkat çeken Nigâr Hanım, bir süre sonra Boğaziçi'nden şehre, kendi adını taşıyan sokağın civarında ufak ahşap bir eve taşınmış ve bu evini de zevk ve itina ile döşemiştir. Talû, Nigâr Hanım'ın küçük salonunda haftanın belli günlerinde şairlerin, ediplerin, sanatkârların toplandığını, bu kimseler arasında babası Recaizâde Mahmut Ekrem, Ahmet Rasim, Mustafa Reşit, Kemalzâde Ali Ekrem Beyler, Ressam Şeker Ahmet Paşa, Zonaro, Piyanist Furlani, Hegey, Kemani Tatyos Efendi'nin yer aldığı ve kendisinin de bu meclisin müdavimlerinden olduğunu vurgulamıştır. Nigâr Hanım'ın oğullarıyla da arkadaşlığının olduğunu ifade eden yazar, Beyoğlu'nda çıkan *Levant Herald* gazetesinde şairin büyük oğlu Salih Münir ile beraber çalıştıklarını, Fransızca'yı bir Parisli kadar bilen, konuşan, yazan Münir'in gazetenin yazı işlerine baktığını, kendisinin de gazeteye Fransızca küçük küçük nesir parçaları verdiğini belirtmiştir.

¹¹ Nigâr Hanım hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Necatigil, (2007b); İnal, (2000); Bekiroğlu, (1998).

Ercüment Ekrem Talû, dönemin önemli mekânlarından şair Nigâr Hanım'ın evinin ve o evde düzenlenen toplantıların doğu ve batı adab-ı muâşeretinin, nezaketinin görüldüğü belki de tek yer olduğunu ifade etmiş ve burada güzel şeylerden konuşulduğunu, iyi musikinin, iyi şiirin dinlenildiğini, ev sahibinin bizzat hazırladığı ikramlıkların yenildiğini, dimağ ve ruha haz sağlandığını vurgulamıştır. Talû, bu kibar hanımefendinin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki tifüs salgınında hayatını kaybetmesine değinerek yazısını sonlandırmıştır.

3.2.6. Süleyman Nazif

Ercüment Ekrem Talû, 23 Haziran 1949 tarihli onuncu sayıda *Servet-i Fünûn* şair ve yazarlarından Süleyman Nazif¹² ile ilgili anılarını yazmıştır. Yazar, Süleyman Nazif'in ismini ilk defa *Servet-i Fünun*'da İbrahim Cehdi adıyla yayımlanan bir manzume sayesinde duymuştur. Talû'nun annesi Güzide Hanım, eşi Recaizâde Mahmut Ekrem Bey'e İbrahim Cehdi'nin kim olduğunu sorduğunda bu müstear adla yazanın Hüdavendigâr Vilayeti mektupçusu Süleyman Nazif Bey olduğu fakat orada yarı sürgün vaziyette olduğundan büyük babasının adını kullandığı, üslubunun Namık Kemal'in üslubuna benzediği, nesrinin nazmından daha güzel olduğu bilgisi verilmiştir. Meşrutiyet'in ilanından sonra Süleyman Nazif de İstanbul'a dönmüş ve babasını görmeye giden Ercüment Ekrem Talû, Maarif Nezareti makam odasında Süleyman Nazif ile tanıştırılmıştır. Talû, genellikle cuma günleri evlerine gelen Süleyman Nazif'in ailenin sayılı dostlarından olduğunu, aile bireyleri tarafından sevilip sayıldığını belirtmiştir. Yazar, babası Recaizâde Mahmut Ekrem'in Süleyman Nazif'e Kabataş Sultanisi edebiyat muallimliğini teklif ettiğini ancak onun bu teklifi "edebiyat diye bir ilim yoktur ki talim edilsin!" (Talû, 23/6/1949: 6) diyerek kabul etmediğini ifade etmiştir. Sonrasında kırdığı potun farkına varan Süleyman Nazif, "meğerki insan sizin mertebenizde bir muallim-i edip ve edep olsun" (Talû, 23/6/1949: 6) sözleriyle Recaizâde Mahmut Ekrem'in gönlünü almıştır.

Ercüment Ekrem, Mehmet Âkif Ersoy'un, Recaizâde Mahmut Ekrem ile tanışmasında Süleyman Nazif'in rol oynadığını, başlangıçta Mehmet Âkif'ten hoşlanmayan Recaizâde Mahmut Ekrem'in sonrasında "Bu milletin *Şehname*'sini ancak siz yazabilirsiniz" diye takdir ettiği büyük şairi kendisine tanıttığı için Süleyman Nazif'e ölünceye kadar müteşekkir kaldığını vurgulamıştır.

Ercüment Ekrem Talû, Süleyman Nazif'in, babasının ölümünden sonra da vefakârâne dostluğunu annesine ve kendisine yönelttiğini, kendileriyle yakından ilgilendiğini belirtmiştir. Talû'nun yazılarını okuyan, hatalarını düzelten, yol gösteren Süleyman Nazif, Ercüment Ekrem'in edebî bilgisinin temelini atılmasında rol oynayan isimlerden biri olmuştur:

"Süleyman Nazif Bey, babamın ölümünden sonra, ona karşı sağlığında göstermiş olduğu vefakârâne dostluğu anneme ve bana intikal ettirdi. Bizi sıcak muhabbeti ve güzel sözleriyle teselliye çalıştı. Yazılarımı okuyor, hatalarımı tashih ediyor, kıymetli irşatlarını hiçbir vakit benden esirgemiyordu. Kendisinden bu sayede çok şey öğrendim. Edebî bilgimin temeli onundur." (Talû, 23/6/1949: 6).

Ercüment Ekrem Talû, yazısında Süleyman Nazif ile ilgili bir olayı da anlatmıştır. Talû'nun İstanbul'da matbuat müdürü olduğu dönemde Süleyman Nazif, *Hâdisat* gazetesini çıkarmakta imiş. Nazif'in o günlerde yayımlanan *Firak-ı Irak* adlı eserini İngiliz sansürü nedeniyle toplattırmak zorunda kalan Talû, bu eserlerin okullara dağıtılmasını sağlayınca Süleyman Nazif

¹² Süleyman Nazif hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Ercilasun, (2004d); Necatigil, (2007a); Enginün, (2004); Tuğluk, (2015); Bingöl, (2016).

çok memnun olmuş ve gazetesinde Ercüment Ekrem Talû hakkında övgü dolu yazılar yayımlamıştır. Talû, Süleyman Nazif'in Malta'ya sürüldüğü dönemde de irtibat hâlinde olduklarını, hastalandığı zaman da başucunda bulunduğunu, ölüme meydan okumanın ne demek olduğunu onda gördüğünü belirtmiştir. Süleyman Nazif, Ercüment Ekrem'in anılarında kimsenin önünde eğilmemiş, tanrının huzuruna temiz bir vicdanla çıkmış, cesur ve metin bir adam olarak kalmıştır.

3.2.7. Mehmet Rauf

Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*'nin 30 Haziran 1949 tarihli on birinci sayısında Mehmet Rauf¹³ ile tanışmasını, onunla ilgili anılarını yazmıştır. Talû, babası ile Tarabya'ya gezintiye çıktığı bir günde baştan aşağı beyaz giyinmiş, kırmızı yüzlü, gözlüklü güzel denecek kadar yakışıklı fakat epey kısa boylu bir bahriye zabıtine rastlamış, babasının ayaküstü epey konuştuğu bu zabıtın kim olduğunu sorduğunda güzel nesir yazan, lisan bilen, yabancı meslektaşlarının yanında yüzümüzü ağartan değerli büyük deniz subayı, edip, koydaki gemilerinin süvarisi Mehmet Rauf Bey olduğunu öğrenmiştir. O dönemde bekâr olan, Tevfik Fikret'in halası ile henüz evlenmemiş olan Mehmet Rauf, Yeniköy'de çirozluk denilen küçük meydanlığa bakan bir evde oturmakta imiş. Ercüment Ekrem, o eve birkaç defa gittiklerini, bu ziyaretleri sırasında Mehmet Rauf'un kendilerine *Siyah İnciler*'den meşhur şiirlerini okuduğunu, o dönemde yepyeni ve güzel olan bu şiirleri haz ile dinlediğini anlatmıştır.

Servet-i Fünun topluluğunda yer alan Mehmet Rauf'un, *Eylül* romanının tefrika edildiğini, bu romanın ve birbirinden güzel mensurelerinin kendisine denizcilikte ve zabıtlıkta hiçbir zaman temin edemeyeceği bir şöhreti kazandırdığını hatta Halit Ziya Uşaklıgil ve Mehmet Rauf'tan hangisinin Edebiyat-Cedide'nin nesir üstadı kabul edileceğinin tartışıldığını belirtmiştir. Bir süre sonra kendisini büsbütün edebiyata vermiş olan Mehmet Rauf, Tarabya'daki geminin süvariliğini bırakmıştır. Büyükada'da Karanfil Mahallesi'nde bir ev tutmuş, birdenbire kısırlaşan ilhamının seyrek verimlerini aynı dönemde adada oturan üstadı Recaizâde Mahmut Ekrem, Halit Ziya, Hüseyin Siret'e sunarmış. Ercüment Ekrem Talû, Mehmet Rauf'un büyük ve karşılıksız bir aşka düştüğünü, büyüklerden gizlediği duygularını, üzüntülerini yalnız kendisine anlattığını ve başarısız bir intihar girişiminde bulunduğunu belirtmiştir. Bu aşk acısının, Mehmet Rauf'un hayatını zehirlediğini, iradesini zayıflattığını, bir süre sonra da adayı terk ettiğini ifade eden Talû, bundan sonra yazarın yazılar yazdığını, kitaplar yayımladığını, ikinci defa kurduğu ailesini geçindirmek için sürekli çalıştığını, mücadele verdiğini, çeşitli isimlerle mecmualar, romanlar yayımladığını ancak hiçbirinin tutmadığını, başlangıçta çok verimli olacağı düşünülen yazarın ilham kaynağını aşk acısının ve belki de daha başka sebeplerin kurduğunu vurgulamıştır. Talû, zamanla sıhhati de bozulan Mehmet Rauf'u Babıâli yokuşunda gördüğünde, daha birkaç yıl önce Tarabya Rıhtımı'nda gördüğü zabıt olduğuna inanmamıştır:

“Derken sıhhati de bozuldu. Bir gün Babıâli yokuşunda karşılaştığım ve bir kadının koluna dayana dayana çıkan, mefluç, bitkin adamın, daha birkaç yıl evvel Tarabya Rıhtımı'nda tanıştığım zabıt, Trandart zabiti ile aynı adam olduğuna gözlerimi inandıramadım. Zavallı Mehmet Rauf! Hassasiyetinin kurbanı olarak zavallı edip!” (Talû, 30/6/1949: 7).

¹³ Mehmet Rauf hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Tarım, (1998); Özbacı, (1997); Tarım, (2003); Ercilasun, (2004b); Törenek, (2011).

3.2.8. Halid Ziya Uşaklıgil

Ercüment Ekrem Talû, 14 Temmuz 1949 tarihli on üçüncü sayıda Halid Ziya¹⁴ ile ilgili anılarını yazmıştır. Talû, İzmir'den babası Recaiâde Mahmut Ekrem'e yazdığı mektuplardan tanıdığı Halit Ziya Uşaklıgil'i ilk kez bir bayram günü evlerine yaptığı ziyaret sayesinde görmüştür. Halit Ziya'nın Recaiâde Mahmut Ekrem'e takdim ettiği *Nemide*, *Ferdi* ve *Şürekası* eserlerini okuyan Talû, çok beğenmiş ve bu eserlerin o zamana kadar okuduğu Ahmet Mithat Efendi, Mizancı Murat, Samipaşazade Sezai romanlarından çok farklı olduğunu fark etmiştir. Talû, bu görüşmeden sonra Halit Ziya Bey'i nadiren görmüştür. Halit Ziya'nın, *Servet-i Fünun*'a hemen hemen hiç uğramadığını, yazılarını rejinin hademesiyle gönderdiğini, düzenlemeleri de kendi yapmadığı için matbaayla ilgisinin olmadığını belirten Talû, yazarın o dönemde kibar halkın toplantı yeri olan Tepebaşı ve Taksim belediye bahçelerine de yılda bir iki defa gittiğini belirtmiştir. Oysa o sıralarda özellikle Tepebaşı bahçesinin dönemin üdebasının hemen hemen her gün toplandığı önemli mekânlardan biri olduğunu, meşhur Fransız şair Alfred dö Muse'nin benzeri olan Faik Ali Bey, Süleyman Nesip, Mustafa Reşit, Mehmet Rauf ve babası Recaiâde Mahmut Ekrem'in bu bahçede daima rastlanan simalar olduğunu vurgulamıştır. Yazar, Tefik Fikret'in merdümgirizliği, Ali Ekrem ve Ahmet Reşit Beylerin de saraya mensubiyetleri nedeniyle bu gezinti yerlerine uğramadıklarını açıklamıştır. Yazısında babası Recaiâde Mahmut Ekrem'in zaman zaman rejiye uğrayıp orada maliye komiseri bulunan Namık Kemal'in arkadaşlarından ve eski Genç Osmanlılardan kardeş gibi olduğu Nur Bey'i görmeğe gittiğini, bugünlerde Halit Ziya Bey'i de ziyaret ettiğini ifade etmiştir.

Talû, ağabeyi Nejad'ın ölümünün ardından şehrin gürültüsünden uzaklaşıp üzüntüleriyle baş başa kalmak isteyen anne ve babasının Büyükada'ya göçtüklerini, Karanfil Sokak'taki küçük evlerinde evlatlarının hasretiyle kavru lan çifti Halit Ziya'nın ziyaret ettiğini, o dönemde adanın sakinliğinde evlat acısını yaşamak isteyen Uşaklıgil çiftinin de Cami Mahallesi'nde bir ev kiraladıklarını, iki edebî şahsiyetin ve hanımlarının da birbirini teselli ettiğini, yaşadıkları acının iki aileyi birbirine yaklaştırdığını belirtmiştir. O sene Halit Ziya Uşaklıgil'i yakından tanıma imkânı elde eden Ercüment Ekrem, yazarın kibar tavırlarının, konuşurkenki gülümseyen yüzünün taklide değer olduğunu, küçük küçük kâğıtlara yazdığı müsveddeleri mütevazı bir tavırla okumasının bu şaheserlerin kıymetini artırdığını düşünmüştür. Ercüment Ekrem, yazısında Halit Ziya'nın Tefik Fikret kadar olmasa da bazen iğneleyici konuşmaktan haz duyduğunu; ancak bu durumun incitmekten ziyade güldürdüğüne, yazarın çok iyi bildiği Fransızca'yı gerekli gördükçe ölçüsünü kaçırmadan kullandığına, Fransız edebiyatından örnekler verdiğine değinmiştir. Talû'nun belirttiğine göre Halit Ziya Tercüme Kalemi Müdürlüğü'nden hükümet komiserliğine geçmiş devlet hazinesinin menfaatlerini korumasına rağmen rejinin yabancı yetkililerine de kendisini sevdirmiş, onların saygısını kazanmıştır. Ercüment Ekrem, Divan-ı Hümayun teşrifat memuru olduğu dönemde Halit Ziya Uşaklıgil'in Beşinci Sultan Mehmet'in Mabeyn Başkâtipliği'ne getirildiğini ve iş için saraya gittikçe kendisini ziyaret ettiğini, bu ziyaretlerinde de Halit Ziya'nın mütevazı davrandığını, padişahın sonsuz güvenini ve sevgisini kazanmasına rağmen bunu asla suiistimal etmediğini, sarayı da Babıâli'yi de aynı derecede memnun ettiğini belirtmiştir. Hükümetin muhalefete geçmesiyle saraydaki görevinden ayrılan Halit Ziya, Frenklerin şirketlerinde meclisi idare âzalıkları ve reislik görevlerinde bulunmuştur. Ömrünün son yıllarında evlat acısıyla yeniden sarsılan Halit Ziya, Tiran'da intihar

¹⁴Halid Ziya Uşaklıgil hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Huyugüzel, (2010); Ercilasun, (2004); Uşaklıgil, (2012).

eden oğlu Vedat'ın acısını Yeşilköy'deki köşküne kapanarak yaşamıştır. Onu ziyarete giden Ercüment Ekrem'e Vedat için yazdığı eserden bölümler okuduktan sonra yaşlı gözlerle Talû'nun babasını bu matemden sonra gerçek anlamda anladığını itiraf etmiş ve iki ay sonra vefat etmiştir:

“... Kitabı kapayıp yanı başındaki iskemlenin üzerine bıraktı, titreyen ve güçlkle duyulan sesiyle:
-Ben senin babanı bu matemden sonra ancak anladım.” (Talû, 14/7/1949: 6).

Sonuç

Edebî şahsiyetlerin yaşadığı dönemin sosyal, kültürel, siyasi özelliklerini, yetiştiği ortamı, edindiği bakış açısını, eserlerinde neyi nasıl anlattığını yorumlamada, kent kültürü ve tarihi konusunda bilgi edinmede önemli bir değer olan anı çalışmaları özellikle yaşam öyküsü ve tarih çalışmalarına büyük katkı sağlamaktadır. Bu eserler, yazarın ve ele aldığı şahsiyetlerin kişisel özelliklerini vermesi açısından da bir belge niteliğindedir. Ercüment Ekrem Talû'nun zihninde ailesiyle, yaşadıkları konakta/yalıda ve babasıyla gittikleri gezinti yerlerinde meydana gelen, edebiyat, sanat ve basın hayatıyla ilgili önemli bilgiler içeren pek çok anı vardır. Bu bilgilerin bir kısmı edebiyat tarihlerinde, anlatılan şahsiyetlerle ilgili biyografi çalışmalarında ana hatlarıyla yer alsada şahsiyetlerin yaşadıkları olaylar karşısında ne hissettikleri gibi birçok ayrıntı ve yeni bilgi bu duruma yakından şahit olan Ercüment Ekrem Talû'nun anılarını yazmasıyla gün yüzüne çıkmıştır.

Konak kültüründe yetişen, yazma hevesinin yaşadığı konağın sosyal çevresiyle başladığını, kendi kişiliğinin gelişiminde yaşadıkları mekânın etkin bir rol oynadığını belirten Talû'nun anılarını yazarken, ele aldığı isimlerin fizikî ve ruhsal portrelerini, karakterlerini, onlarla nerede ve nasıl tanıştığını, bu isimlerin kendi hayatında nasıl bir rol oynadığını, edebî şahsiyetlerin kendi eğitimlerine katkısını, onlardan neyi, hangi yöntemle öğrendiğini, bu kişilerle kendisinin samimiyet derecesini, gazeteciliğe nasıl adım attığını, *İkdam* gazetesinde yazmaya başlama sürecini, bu kişilerle iletişiminin kesintiye uğradığı zamanları, adada yaşamaya başladıklarında Halit Ziya'yı daha yakından tanıdığını, anılarında yer edinen bu şahsiyetlerin çevresi tarafından nasıl bilindiklerini örnek olaylarla anlattığı görülmüştür.

Ercüment Ekrem Talû'nun anılarını yazmasıyla Tanzimat döneminin önemli isimlerinden Recaiizâde Mahmut Ekrem'in de kişiliğinin bilinmeyen yönlerinin ortaya konulduğu belirlenmiştir. Talû'nun, Recaiizâde Mahmut Ekrem'in dostluğunu kazanmanın, onun muhitine girebilmenin kolay olmadığı, babasının konağında ve yalısında neler yapıldığı, misafirperverliği, ince düşünceliliği, misafirlerine nasıl davrandığı, onları ağırlama yöntemi, yatıya kalan konukları için uyguladığı âdeti ve bunu neden yaptığı, Recaiizâde Mahmut Ekrem'in baba kimliği, Abdülhak Hamit Tarhan'ı görünce evlat acısını nasıl yaşadığı, ara sıra rejîye uğradığı, baba oğulun matbaaya, bazen Tarabya'ya gezmeye gittiği, kır gezintilerine çıktığı, bu gezintilerde baba-oğulun hiç konuşmadığı, Recaiizâde Mahmut Ekrem'in Nejad'ın hayalini düşündüğü, Talû'nun da bir gölge gibi babasını bir iki adım geriden takip ettiği, birlikte nasıl vakit geçirdikleri, neler yaptıkları ile ilgili bilgi verdiği görülmüştür. Babası ile ilgili satır aralarında verdiği bu bilgilerin yanı sıra annesinin de Edebiyat-ı Cedide hareketini ve eşiyle ilgili her şeyi yakından takip eden bir eş olduğu, karı kocanın edebiyat üzerine sohbet ettikleri tespit edilmiştir.

Ercüment Ekrem Talû'nun bu gazetede yayımlanan ünlü şahsiyetlerle ilgili anıları dönemin edebî şahsiyetlerinin eserlerini oluştururkenki ruh hâllerini, çağdaşlarının gözünde nasıl bir

insan olduklarını, özel hayatlarını nasıl yaşadıklarını göstermesi bakımından da önem arz etmektedir. Talû'nun anılarından hareketle İsmail Safa'nın hayata bakış açısı, hayat felsefesi, yetenekleri, Tevfik Fikret'le samimiyetleri, Tevfik Fikret'in çevresi tarafından nasıl tanındığı, bütün hocaları tarafından sevilip sayıldığı, Servet-i Fünuncularla yaşadığı dargınlığın sebebi, hastalığının ve yaşadığı olayların onu hayata nasıl küstürdüğü gibi konularda bilgi verdiği görülmüştür. Bunun yanı sıra Rahmi Bey'in Rezaizâde Mahmut Ekrem'in güftelerini bestelediği, bestelerinin dinleyenleri derinden etkilediği, Ahmet Rasim'in Arakel Efendi'nin kitapçı dükkânını sık ziyaret eden isimlerden olduğu, gazeteye gitme sıklığı, gittiğinde neler yaptığı, sağlık sorunları, alaturka musikinin üstatlarından kabul edildiği, biraz bildiği Fransızca dışında yabancı dil bilmemesine rağmen yanında açılan her konuda söz söyleyecek bilgi birikimine sahip olduğu belirlenmiştir. Nigâr Hanım'ın her hafta akşamüzeri özel bir sandalla tek başına gezintiye çıkması, Süleyman Nazif'in neden İbrahim Cehdi ismini kullandığı, Nezaret'ten Rezaizâde Mahmut Ekrem'le beraber çıktıklarında Beyoğlu'ndan Taksim'e Pangaltı'ya kadar yürüdükleri, o dönemde yapılan seçimle ilgili düşünceleri, cumaları Rezaizâde Mahmut Ekrem'i ziyaret ettiği, Talû'nun matbuat müdürü olmasının Süleyman Nazif'e nasıl katkı sağladığı ve karşılığında ne yaptığı, sürgündeyken bile iletişimlerinin hiç kesilmediği Talû'nun anılarından edinilen bilgilerdendir. Ercüment Ekrem Talû'nun anılarından Rezaizâde Mahmut Ekrem ve Talû'nun Mehmet Rauf'u Yeniköy'deki evinde ziyaret ettikleri, onun Heybeli'deki Bahriye Mektebi'nde lisan dersi verdiği, hassas bir kişiliğe sahip olduğu ve bunun neticesinde kısa sürede çöktüğü, Halid Ziya'nın bir evladının acısını adada yaşadığı, oğlu Vedat'ın intiharının Yeşilköy'deki köşkünde inzivaya çekilmesine neden olduğu tespit edilmiştir.

Dönemin önemli edebiyat, sanat ve eğitim merkezlerinden birinde yaşayan Ercüment Ekrem Talû'nun anılarında ailesinin kışın yaşadığı konak ve yazın ikâmet ettikleri yalı hakkında da bilgi verdiği görülmüştür. Ailenin yaşadığı bu mekânlar haremlik ve selamlık bölümleri olan, yatılı misafir ağırlayacak kadar çok odası bulunan, dost, ahbap, tanıdık kimselerin ziyaretlerinde fasılların düzenlendiği, ziyafet tepsilerinin hazırlandığı, kendisi ve kardeşleri için yetiştirici âlimlerin bir araya geldiği, eğlenceli zamanların geçirildiği mekânlar olduğu ancak Nejad'ın ölümüyle yalıdaki mutlu zamanların son bulduğu, yalının bu uğursuz olaydan sonra yalnızlığın ve sessizliğin olduğu bir matemhaneye döndüğü, bu hadiseden sonra konağa kimsenin gelip gitmediği, evlat acısı yaşayan Rezaizâde Mahmut Ekrem'in kimseyle görüşmediği yalnızca Tevfik Fikret'le acısını paylaştığı ifade edilmiştir.

Yazarın, anılarını yazarken sadece anlattığı kişilerle ilgili bilgi vermediği, kent kültürü, dönemin gezinti yerleri, edebî şahsiyetlerin toplanma yerleri, edebiyat ve sanat camiasının birbirlerine yakınlık dereceleri ve bir araya geldiklerinde neler yaptıkları, hoca-öğrenci ilişkisi gibi pek çok önemli detayı da anlattığı tespit edilmiştir. Gezinti yerlerinden Kâğıthane tepesinin, Küçüksu ve Göksu'nun kibar ve mütevazı insanların gittiği yerler olduğu, buraların cuma ve pazar günleri dışında تنها olduğu, Tepebaşı ve Taksim belediye bahçelerinin yaz akşamlarının kibar halkın toplantı ve piyasa yeri olduğu, her ikisinde de müzik çalındığı, şehrin kadın-erkek önde gelen yabancılarının ve Beyoğlu'nun yadırgamadığı yerli şahsiyetlerin buralara hava almaya geldikleri, özellikle Tepebaşı bahçesinin dönemin üdebayı hemen her gün toplayan bir merkez olduğu belirtilmiştir.

Ercüment Ekrem Talû, toplumun ahlâk anlayışı, dönemin eğitim kurumları, siyasi olayları ve Avrupa'nın Osmanlı'ya bakışı hakkında da bilgi vermeyi ihmâl etmemiştir. Dönemin halkının edep, terbiye ve hayâ kavramlarını idrak etmiş olduklarını belirtmiş, Mektebi Sultani'deki hocalarının Abdülhak Hâmit'in eserlerinden bahsetmenin yasak ve tehlikeli olduğu dönemde onu anlatmaya devam edecek kadar cesur olduklarını vurgulamıştır. Kapitülasyonların yürürlükte olduğu dönemde beş büyük devletin İstanbul'da Maiyyet vapuru bulundurduklarını, ihtiyaç hâlinde İstanbul'u topa tutacak olan bu vapurların kışın Tophane açıklarında yazın da Boğaziçi'nde, Tarabya Koyu'nda bağlı olduklarını, Avrupa'nın o dönemde Osmanlı'yı yabancı düşmanı, barbar olarak gördüğünü, padişahın bu gemilerin yanına Sefine-i Humayûn ile bir tekne yerleştirdiğini açıklamıştır.

Yazarın bu anıları, anlattığı şahsiyetlerle ilgili biyografi ve edebiyat tarihi çalışmalarında anı türünün gelişmesinde, ilgili şahsiyetlerin psikolojilerinin tahlil edilmesinde, dönemin panoramasının çizilmesinde süreli yayınların/anıların rolünü göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Aktaş, Ş. (2004a). "Ercüment Ekrem Talû". *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri On İkinci Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayıncılık. s.148-165.
- Aktaş Ş. (2004b). *Ahmet Rasim*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyüz, K. (1947). *Tevfik Fikret*. Ankara: Sakarya Basımevi.
- Bekiroğlu, N. (1998). *Şair Nigâr Hanım*, İstanbul İletişim Yayınları.
- Bingöl, U. (2016). "Süleyman Nazif Bibliyografyası". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Nisan 2016. Yıl 8. S. 15.
- Bölükbaşı, R. T. (2005). *Tevfik Fikret Hayatı-Sanatı-Şahsiyeti*. (Hazırlayan: Abdullah Uçman). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Dayanç, M. (2009). *Yeni Kitap Dergisinde On Yazar-On Mülakat*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ener Su, A. (2017). *1900-1928 Yılları Arası Mizah Gazete ve Dergilerinin İncelenmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Doktora Tezi.
- Ener Su, A. (2022). "Ercüment Ekrem Talû". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü 5. Cilt*, Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, s. 470-472. (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/talu-ercument-ekrem>).
- Enginün, İ. (2004). "Süleyman Nazif'in Edebiyatımızdaki Yeri". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları. s. 62-68.
- Enginün, İ. (2006). "Ercüment Ekrem". *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları. s. 446-448.
- Ercilasun, B. (2004). "İsmail Safa". *Büyük Türk Klasikleri 10. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 13-21.
- Ercilasun, B. (2004b). "Mehmet Rauf". *Büyük Türk Klasikleri 10. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 120-133.
- Ercilasun, B. (2004c). "Halit Ziya Uşaklıgil". *Büyük Türk Klasikleri 9. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 337-364.
- Ercilasun, B. (2004d). "Süleyman Nazif". *Büyük Türk Klasikleri 10. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 45-68.
- Ercilasun, B. (2004e). "Tevfik Fikret". *Büyük Türk Klasikleri 9. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 276-336.
- Gökalp Alpaslan, G. G. (2016). *Özyaşamöyküsünde Yazarın Yeniden Doğuşu*. Ankara: Ürün Yayınları.

- Gökman, M. (1989). *Ahmet Rasim: İstanbul'u Yaşayan ve Yaşatan Adam - Hayatı ve Eserleri.I, II*. İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı Yayını.
- Huyugüzel, Ö. F. (2010). *Halit Ziya Uşaklıgil*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İnal, İ. E. M. K. (2000). “Nigâr Hanım”. *Son Asır Türk Şairleri, Cilt 3* Haz. Hidayet Özcan, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay. S .1622-1626.
- İnal, İ. E. M. K. (2002). “Rahmî”. *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî’ş- Şuarâ) Cilt IV*. (Hazırlayan: İbrahim Baştuğ). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. s. 1785-1787.
- İnci Elçi, H. (2003). “Türk Kültüründe Ev”, *Roman ve Mekân*. İstanbul: Arma Yayınları. s. 17.
- Kaplan, M. (2004). *Tevfik Fikret Devir- Şahsiyet-Eser*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaca, A. (1990). *İsmail Safa*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karaca, A. (1993). *Ercüment Ekrem Talû'nun Edebiyat ve Basın Dünyasındaki Yeri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Karaca, A. (2005). *Geçmiş Zaman Olur ki Anılar Ercüment Ekrem Talû*. Ankara: Hece Yayınları.
- Karaveli, O. (2005). *Ölümünün Doksanıncı Yılında Tevfik Fikret ve Halûk Gerçeği*. İstanbul: Pergamon Yayınları.
- Kumsar, İ. A. (2020a). “Ercüment Ekrem Talû'nun Yazılarında Ankara”. *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 8 (2). S. 389-402.
- Necatigil, B. (2007a). “Süleyman Nazif”. *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları. s.389.
- Necatigil, B. (2007b). “Nigâr Hanım”. *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları. s.317.
- Memiş, Ş. (2020). *Anadolu Yakasının İlk Belediyesi Beykoz 10. Daire-i Belediye*. İstanbul: Beykoz Kitaplığı. <https://dokuman.beykoz.bel.tr/KulturYayinlari/10.DaireiBelediye.pdf>
- Okay, O. (2004). “Ahmet Rasim”. *Büyük Türk Klasikleri 10. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 255-269.
- Orul, A. (2010). *Edebiyat Âlemi Gazetesinin Sistemik Tahlili ve Edebiyatımızdaki Önemi*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özbalcı, M. (1997). *Mehmet Rauf'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu*. İstanbul: MEB.
- Özcan, N. (2007). “Rahmi Bey”. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları. 34. Cilt. s. 422-423.
- Parlatır, İ. (2000). *Tevfik Fikret. Dil ve Edebiyat Yazıları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Parlatır, İ. (2004). “Abdülhak Hamit Tarhan”. *Büyük Türk Klasikleri 9. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 120-129.
- Parlatır, İ. (2012a). *Tevfik Fikret*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Parlatır, İ. (2012b). *Recaizâde Mahmut Ekrem*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Parlatır, İ. (2014c). *Abdülhak Hâmit Tarhan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Safi, İ. (2006a). *Altın Suyuna Batırılmış Bir Hayat Abdülhak Hâmid Tarhan*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Safi, İ. (2006b). *Karlar Altında Nevbahar Lüsyen Tarhan'ın Hatıraları*. (Hazırlayan: İhsan Safi). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Savçın, S. (1949). “İlk Söz”. *Edebiyat Âlemi*. 21 Nisan 1949. S. 1.
- Sertel, S. (1946). *Tevfik Fikret İdeolojisi ve Felsefesi*. İstanbul: Tan Matbaası.
- Sertel, S. (2006). *İlericilik-Gericilik Kavgasında Tevfik Fikret*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Semih, M. (1993). *Türk Edebiyatında Mahlaslar, Takma Adlar Tapşırımlar ve Lakaplar*. İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Tanpınar, A. H. (2012). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tarım, R. (1991). “Ercüment Ekrem Talû Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”. *Türklük Araştırmaları Dergisi*. Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. S. 245-310.
- Tarım, R. (1998). *Mehmed Rauf-Hayatı, Sanatı, Eserleri*-Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Tarım, R. (2003). "Mehmed Rauf", *İslâm Ansiklopedisi*. (28. Cilt), Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, ss. 5154-517.
- Tuğluk, A. (2015). "Süleyman Nazif'in Hicivdeki Ustalığı: Beau Sherif'in Boş Herif'e Dönüşümü (İnceleme-Metin)". *HIKMET-Akademik Edebiyat Dergisi (Journal of Academic Literature)* Güz 2015, Yıl 1, Sayı 1. ss. 25-38.
- Tuğluk, A. (2020). *Şâir-i A'zam ve Zekeriya Rıza'nın Şâir-i A'zam'ı*. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- Tüzer, İ. (2007). "Kimliklerin Çatıştığı Mekân: "Kiralık Konak" ve Evini/Evrenini Arayan Nesiller". *Bilgi Dergisi* Bahar Sayı 41. ss. 225-239.
- Tonga, N. (2023). *Meşhurlardan Portreler (Akşam Gazetesinde Portreci İmzasıyla Yayımlanan Yazılar)*. İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Törenek, M. (2011). *Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Uçman, A. (2007). "Recaizâde Mahmud Ekrem". *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları. 34. Cilt. s. 503-504.
- Uluğlar, E. B. (2006). "1918-1928 Yılları Arası Türk Edebiyatında Hatıra Türü". Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uşaklıgil, H. Z. (2012). *Hikâye*. (Yayına Hazırlayan: Fazıl Gökçek). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yalçın, M.(Ed.). (2010). "Talu, Ercüment Ekrem". *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*. 2. Cilt, İstanbul: Yapı Kredi Yay. S. 968-969.
- Yücebaş, H. (1957). *Bütün Cepheleriyle Ercüment Ekrem*. İstanbul: Ahmed Halid Kitabevi.
- Edebiyat Âlemi Gazetesinin Çalışmada Kullanılan Sayıları**
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım İsmail Safa". *Edebiyat Âlemi*. 12 Mayıs 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Tefvik Fikret". *Edebiyat Âlemi*. 19 Mayıs 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Bestekâr Rahmi Bey". *Edebiyat Âlemi*. 26 Mayıs 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Ahmet Rasim ". *Edebiyat Âlemi*. 02 Haziran 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Üstad-ı Azam ". *Edebiyat Âlemi*. 09 Haziran 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Nigar Hanım ". *Edebiyat Âlemi*. 16 Haziran 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Süleyman Nazif ". *Edebiyat Âlemi*. 23 Haziran 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Mehmet Rauf ". *Edebiyat Âlemi*. 30 Haziran 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Halid Ziya". *Edebiyat Âlemi*. 14 Temmuz 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Manas Efendi". *Edebiyat Âlemi*. 21 Temmuz 1949. Sayı 4. S. 1,7.